

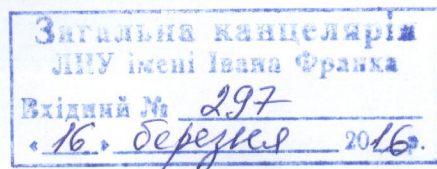
ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію ВЕРЕШ Марії Тіборівни
«ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ ХРИСТИЯНСЬКО-БОГОСЛОВСЬКОЇ
ТЕРМІНОСИСТЕМИ»,
на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за
спеціальністю 10.02.04 – «Германські мови»

В умовах небувалого національного відродження нашої держави сьогодні як ніколи суспільство прагне досягнути духовні витoki буття та перспективи свого розвитку, звертаючи погляд на пізнання Бога і Його Слова, Біблії – священної книги, що відкриває людині духовну реальність Божества, регулює її життєдіяльність та визначає шкалу ціннісних орієнтацій у суспільстві.

За більш ніж двохтисячолітню історію християнства богослови виробили цілісну християнську картину світу, яка має своє вираження в комплексній галузі знань про Бога, людину та світ – богослов'я. Універсальним засобом об'єктивації внутрішнього змісту царини богослов'я є християнсько-богословська термінологія, яка у складі фахової мови забезпечує функціонування християнсько-богословського дискурсу.

Проблема дослідження цього пласту мови привертає увагу науковців різних за своєю етнічною належністю та віросповіданням. Митрополит Чернівецький і Буковинський Данило звертає нашу увагу на особливість сакральної мови і необхідність її вивчення, оскільки вона передає духовні поняття, які мають центральне значення для формування духовної особистості людини та спасіння її безсмертної душі. Небувале зростання числа публікацій на теми, що пов'язані з богословською та біблійною спадщиною, свідчить про те, що порушене питання на часі.

У вітчизняному германському термінознавстві простежуємо наукові лакуни з зазначеної проблематики на матеріалі німецької мови. Тому

проблема, що потрапила в коло інтересів М. Т. Вереш, бачиться актуальною та перспективною. У виконаному М.Т. Вереш дисертаційному дослідженні здійснено спробу комплексного вивчення лексико-семантичних та лінгвопрагматичних особливостей католицької німецької християнсько-богословської терміносистеми, її функціонування в фаховому богословському дискурсі. Дисертаційна робота М. Т. Вереш актуальна також у плані орієнтації сучасних лінгвістичних студій на інтеграцію вивчення мови, мовлення й мислення, що сприяє сприйняттю смислу тексту як цілісного утворення.

Дослідження авторки відзначається сучасними підходами, системним аналізом, оригінальністю та новизною отриманих результатів.

У дисертації достатньо коректно визначено мету, завдання, науковий апарат та структуру дослідження, що і зумовило належний рівень його виконання.

Вірогідність результатів роботи забезпечується раціональним використанням комплексу взаємодоповнюючих методів і методик дослідження, адекватних меті й конкретним завданням дослідження. Це дозволило достатньо повно, статистично вірогідно представити наукову проблему.

Дисертанткою вивчено значний пласт наукових та науково-методичних джерел (317 найменувань у списку використаних джерел), теоретично обґрунтовано основні положення дослідження.

Авторка ідентифікує поняття «богослов'я» у загально-християнському контексті, уточнюючи його тлумачення у світлі католицького вчення, звертається до теоретичного аналізу кореляції понять «фахова мова» та «терміносистема», пропонує різнобічну характеристику основної фахової мовної одиниці – терміна. Заслуговує на схвалення уважне ставлення дисертантки до розробки тематично-поняттєвої класифікації німецьких християнсько-богословських термінів, де на основі виокремлення чотирьох основних поняттєвих блоків як історична, догматична, практична і біблійна

теологія, та відповідних їм підгруп, побудована логіко-поняттєва структура галузі в сукупності її зв'язків. Дуже доречним вважаємо звернення дисертантки до вивчення питання утворення і функціонування богословських термінів у давньоверхньонімецький та середньоверхньонімецький періоди розвитку мови, де авторка аналізує способи поповнення німецької термінології богослов'я в діахронному ракурсі та описує ранні німецькомовні теологічні твори і переклади [с. 14-54].

Позитивним аспектом дисертаційної роботи є детальна розробка методологічних засад дослідження християнсько-богословської термінології в німецькій мові, що ґрунтуються на дихотомії «мова» – «мовлення», «сфера фіксації» – «сфера функціонування». Доботно виглядає запропонований виклад методичного апарату дисертаційного дослідження, який експлікує та аргументує окремі дослідницькі процедури [с. 57-68].

Безсумнівний інтерес викликають сторінки дисертації, присвячені дослідженню структурних та семантичних характеристик німецьких християнсько-богословських термінів. Цікавим і слухним вважаємо висновки про те, що домінуючим структурним типом серед досліджувальних термінів є двокомпонентні композити, а терміни-словосполучення поступаються за обсягом похідним (на відміну від англійських термінів християнського богослов'я). У ході аналізу семантичних особливостей німецьких християнсько-богословських термінів виявлено рівень синонімічності, антонімічності та полісемічності, характерний для цієї сукупності мовних одиниць. Привертає увагу детальний аналіз фразеологічних термінологічних утворень у складі терміносистеми, де авторка з'ясовує, що серед представлених трьох видів фразеологізмів найхарактернішими для німецької богословської терміносистеми є фразеологічні сполучення [с. 100-109]. Доречним вважаємо звернення дисертантки до семантичного аналізу багатоконпонентних богословських термінів, і виявлення найпоширенішої категорії – «властивість» та семантичної моделі – «властивість, яка має атрибутом властивість» [с. 131-134].

Особливої уваги заслуговує дослідження лінгвопрагматичних особливостей текстів німецької фахової мови теології, зокрема, услід за характеристикою понять «дискурс», «текст» і «мовленнєвий акт» авторка вивчає типи останніх на матеріалі богословського дискурсу. В контексті релігійно-орієнтованої комунікації дисертантка окреслює межі богословського дискурсу, виокремлює характерні для нього комунікативні стратегії, на кшталт інформативно-комунікативну, емоційно-впливову, регулятивно-спонукальну, молитовну і сповідальну, визначає відповідні тактики та досліджує способи їхньої реалізації в богословських текстах.

Безумовною перевагою роботи є проведений аналіз засобів змістової та формально-логічної зв'язності у німецьких богословських фахових текстах, у ході якого були виявлені мовні засоби когезії (сполучні слова, займенникові прислівники, клішовані звороти, сполучники сурядності, підрядності, парні сполучники та прислівники, а також метакомунікативні висловлювання), та когерентності (повна рекуренція, проформи у вигляді займенників, дейктичні засоби як означений артикль і вказівий займенник, субституції). Унаслідок вивчення реалізації темо-ремного членування богословських текстів за принципом позиціонування і контекстом виявлено чотири види тематичної прогресії (проста лінійна прогресія, константна прогресія, прогресія з розщепленою семою та контекстуальна прогресія) [с. 153-167].

Суттєвим результатом виконаного М.Т. Вереш дослідження є обчислення абсолютної та відносної частотності використання поняттєво-сутнісних термінологічних одиниць, термінологічної частотності та термінологічної насиченості християнсько-богословських текстів, де дисертантка доходить висновку, що найвищу абсолютну частотність виявляють терміни Gott та Kirche, а висока ступінь термінологічної частотності та насиченості доводить приналежність аналізованих текстів до категорії фахових [с. 163-167]. Заслуговує на схвалення проведений аналіз структурних та морфологічних характеристик молитовних текстів, зокрема з'ясовано, що елементами структури молитви виступають звертання, прохання, аргументація та

закріплюючий елемент, а на морфологічному рівні за ступенем використання домінують іменники, форми теперішнього часу дієслів, дійсний та наказовий способи, активний стан [с. 168-175].

Дисертантка отримала, на нашу думку, достатньо вагомі результати, які стосуються дослідження лексико-семантичних та лінгвопрагматичних характеристик німецьких християнсько-богословських термінів в лексикографічних джерелах і фахових різножанрових богословських текстах.

Дисертація має чітко сформульований, завершений характер, а її зміст сприймається з великим інтересом, що зумовлено доступністю, достатньою аргументацією викладу матеріалу. В цілому оформлення праці охайне та ілюстративне.

Авторка справедливо зазначає, що проведене дослідження не вичерпує проблему лексичної семантики і прагматики в структурі німецької християнсько-богословської терміносистеми та фахового тексту і перспективу подальших наукових розвідок убачає у зіставленні різних форм фахових текстів щодо їхніх перекладів німецькою та українською мовами з класичної латини. Вважаємо, що зазначені напрями науково-дослідницької роботи можуть слугувати орієнтиром для подальших наукових пошуків Вереш М.Т.

Відзначаючи низку позитивних надбань дисертантки під час вирішення досліджуваної проблеми, доцільно звернути увагу й на деякі неясності та неточності, а саме:

1. У підрозділі 3.2.2. характеризуючи структурні особливості термінів-складних слів, авторка детально говорить про детермінативні й копулятивні композити, та їхні різновиди. Аналізовані приклади викликають інтерес, проте за відсутності узагальнення проведеного фрагмента дослідження постає питання, чи не єдині вони, та якою мірою описані види композитів представлені в німецькій християнсько-богословській терміносистемі.
2. На ст.86 авторка зауважує, що найпоширенішим типом термінів-словосполучень є одиниці з іменником у ролі опорного слова, і далі зазначає, що їхній обсяг складає 463 од. (100 % усіх ТС). Запропоновані приклади

структурних моделей свідчать також про незначну кількість дієслівних термінів-словосполучень (18 од.), тому незрозуміло, яка частка належить кожній із підгруп.

3. У дисертаційній праці (п. 3.3.3.) автор вивчає явище полісемії на основі кореневих, похідних термінів та композитів, однак, термін-словосполучення *der Leib Christi* «тіло Христа», що має також значення «Церква» (1 Кор. 12:27) та «Євхаристійний хліб» (Мтф. 26:12), ймовірно, перебуває поза увагою дисертантки.

4. На нашу думку, у підрозділі 4.3. результати аналізу засобів когезії та когерентності на матеріалі значного обсягу різних за прагматикою фахових текстів варто було б наочно-графічно представити у вигляді таблиці, схеми або діаграми, що забезпечило б візуалізацію завершення цього етапу дослідження.

Втім, зроблені зауваження не впливають на загальну високу оцінку дисертаційної роботи Вереш Марії Тіборівни «Лексико-семантичні та лінгвопрагматичні особливості німецької християнсько-богословської терміносистеми».

Дисертаційна робота є завершеним самостійним дослідженням, яке має актуальну тему, наукову новизну, теоретичну і практичну значущість. Автореферат і публікації (16 публікацій, 9 з яких опубліковано у фахових виданнях України й 1 закордоном, 2 у науковому виданні, яке включене до науково метричної бази РІНЦ, 4 тези за матеріалами конференцій) відображають зміст дисертації.

За характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного й кількісного аналізу, рівнями новизни та значущості результатів дослідження для філологічної науки і практики, обґрунтованості висновків дисертація Вереш Марії Тіборівни «Лексико-семантичні та лінгвопрагматичні особливості німецької християнсько-богословської терміносистеми» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого Постановою

Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 щодо кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент
кандидат філологічних наук,
доцент

Л. А. Закреницька

Людмила Закреницька
Зав. кафедрою

Л. А. Закреницька
Д. І. С. Вишчок

